

УДК 327(477)

Володимир Бабка,
аспірант кафедри історії України та політології
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ТА ПАМ'ЯТЬ У ПОЛІТИЦІ: УКРАЇНА 2010-2013 РР.

Визначено зміст та основні тенденції політики пам'яті в Україні в період президентства В. Януковича. Наголошено на посиленні авторитарних тенденцій в країні у цей період. Визначено особливості внутрішніх, зовнішніх та суб'єктивних факторів, які визначали механізми й зміст реалізації внутрішньої політики. Доведено політичний характер прийнятого мовного закону. Окреслено зміст трансформації статусу Українського інституту національної пам'яті в цей період. Зосереджена увага на особливостях сприйняття центральних меморіальних ініціатив на місцях.

Ключові слова: історична пам'ять, політика пам'яті, авторитаризм, радянська модель пам'яті, Євромайдан.

*Хто управляє минулим, той управляє майбутнім,
хто управляє сучасним, той управляє минулим.*

Джордж Орвелл, «1984»

Монополія на прочитання історії у всі часи була прерогативою центральної влади. У II пол. XX ст. поширення інформаційних технологій, а також тенденції постмодерного суспільства, для якого характерне повернення уваги від конструювання проектів майбутнього до пошуку нових прочитань минулого, уможливили постання політики пам'яті як самостійної сфери. Натомість інтеграційні процеси на Європейському континенті визначили необхідність адміністративного підходу до залагодження конфліктів минулого. Для України політика пам'яті є новою сферою державного управління. Відбувається пошук належних принципів і механізмів її впровадження. Відсутність чіткої прийнятої суспільством меморіальної стратегії визначає те, що впровадження окремих ініціатив залежить від орієнтирів

конкретного президента і політичної розстановки сил в той чи інший період.

Вивченням історичної пам'яті в Україні займається цілий ряд науковців: історики – І. Гирич, Я. Грицак, Л. Зашкільняк, Г. Касьянов, А. Киридон, Н. Яковенко, А. Портнов, С. Троян, Ю. Шаповал; політологи – О. Бойко, М. Гон, Л. Нагорна, М. Рябчук.

В працях цих дослідників розкрито широкий спектр теоретичних та прикладних проблем, представлено численні рекомендації щодо вдосконалення системи державної політики пам'яті. Однак в конкретному аналізі вони спираються в основному на досвід перших трьох президентів України. Натомість в рефлексіях меморіальних ініціатив 2010–2013 рр. переважають емоційні оцінки. Однак актуальність даної проблеми та поворотний характер відповідного періоду потребують виваженого системного аналізу відповідних практик. Крім цієї загальної мети в статті ставляться для розв'язання супутні завдання: визначити роль історичної свідомості в політичних процесах; встановити фактори, що були визначальними для формування державного підходу до історичної пам'яті; окреслити політичні причини реалізації тих чи інших меморіальних акцій.

На виборах 2010 р. відбувся реванш очільника Партії регіонів В. Януковича, подібний за механізмом до того, що був використаний в 1994 р. Л. Кучмою. Цей механізм базується на схильності суспільної свідомості робити вибір в контексті оцінки актуальної політичної ситуації. Спрощено відповідний механізм можна розглядати як представлення для вибору альтернативи між дисфункціональною демократією з проектом національного будівництва та іміджем «сильного лідера» типу радянського партійного керівника з обіцянками суспільної стабільності та широких соціальних гарантій. Звичайно такий механізм мав не тотальний ефект.

Умовно можна розділити виборців на три групи: стійких прихильників національно-демократичних сил; постійних виборців регіоналів та комуністів; виборців з так званої «сірої зони», які не мають чітких усталених ідеологічних смаків.

Відповідно для першої групи ситуація що склалася, була стимулом відмовитись від участі у виборах, для другої – чинником відданості кандидату від Партії регіонів, для третьої – фактором схиляння вибору на користь останнього. Імовірно саме прихильність цих кількох відсотків виборців з «сірої зони» стала вирішальною для перемоги В. Януковича. Адже на цих виборах він набрав у відносному відношенні лише на 4% більше голосів порівняно з повторним голосуванням у другому турі президентських виборів 2004 р.

Передвиборчі очікування справдились не так в питанні встановлення суспільної стабільності як у відході від демократичних цінностей на користь правління «сильної руки». Посилення авторитарних тенденцій стало визначальною тенденцією періоду президенства В. Януковича. Нормативним приводом такого курсу стала відміна конституційної реформи 2004 р. та повернення до президентсько-парламентської республіки – своєрідний реванш за поразку в Помаранчевій революції. Наслідками цього кроку стала фактична ліквідація принципу поділу влад на користь централізації президентського управління, що є однією ключових рис авторитарного режиму.

Падіння рівня демократичних свобод в Україні відмітили провідні світові аналітичні агенції. За індексом демократії впливового журналу «The Economist» Україна опустилася від «неповноцінної демократії» в 2007 р. до «перехідного режиму» в 2011 р., тобто проміжного між демократією та авторитаризмом. Згідно з рейтингом Freedom House наша країна в 2011 р. отримала статус «частково вільна». Тоді як на 2009 р. ця організація відносила її категорії «вільна».

Класифікація політичних режимів за рівнем демократичних свобод пропонує Freedom House наступна: 1) консолідовані ліберальні демократії; 2) неконсолідовані демократії; 3) неліберальні/електоральні демократії, що їх називають іще «амбівалентними режимами»; 4) конкурентні, або неконсолідовані авторитаризми; 5) гегемонічні, або консолідовані авторитаризми; 6) закриті диктаторські / тоталітарні режими. Політолог М. Рябчук зазначає, що за цією класифікацією в період В. Ющенка Україна належала до типу

електоральних демократій. Натомість за його наступника відбулось запровадження авторитарних тенденцій «з перспективою утвердження в Україні навіть не конкурентного авторитаризму, а цілком гегемонічного – як у Росії та Білорусі» [1].

Проявами посилення авторитарних тенденцій стали непоодинокі випадки політичних репресій, які були застосовані владою проти свої опонентів, в яких вона вбачала загрозу. Переслідувань зазнали: члени уряду Ю. Тимошенко, історики, журналісти, письменники, представники громадськості, які виступали з критикою, висміюванням дій тодішнього державного керівництва.

Резонансною була так звана «Справа українських істориків». У вересні 2010 р. співробітники СБУ без належних санкцій затримали Руслана Забілого, директора львівського Музею жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького». Причиною для затримання стала його професійна діяльність – вивчення історії українського національно-визвольного руху ХХ ст. на основі документів з архіву СБУ. Вченого було звинувачено в спробі розголошення відомостей, що становлять державну таємницю. Хоча, насправді історик не мав доступу до матеріалів з грифом «Таємно». Натомість інформація, що в нього була вилучена – це копії документів з історії УПА, які містяться у відкритому доступі. Відповідно всі звинувачення були надуманими. Пізніше було здійснено показовий обшук в самому музеї з вилученням копій історичних документів.

Ця справа набула міжнародного розголосу. Зокрема відомий американський історик Т. Снайдер наголосив, що залякування істориків несе загрозу не тільки для суспільного життя, а й для поширення правдивих знань про радянське минуле. В той же час арешт особи за вивчення радянських документів означає, що українською владою історія сталінських репресій видається як державна таємниця [2].

Якщо механізм управління за президенства В. Януковича характеризувався авторитарними рисами, то його зміст, зокрема в сфері формування історичної пам'яті, визначався цілковитим переглядом/відмовою від політики національного будівництва періоду В. Ющенка. Адже подібне

трактування минулого, на думку нового президента, не відповідало «історичній правді». Хоча справжні причини такого перегляду більш глибокі: **внутрішні** – деклароване прагнення відновити стабільність, в тому числі в питаннях пам'яті, а в реальності – «загравання» з власним електоратом; **зовнішні** – налагодження діалогу з Росією, орієнтація на діяльність російського керівництва; **особисті** – намагання втримати та посилити персональну владу та здійснити реванш за поразку в 2004 р.

Канадський політолог Т. Кузьо позначає перегляд попереднього політичного курсу вже в перші сто днів президенства В. Януковича як контрреволюцію. Її причинами, поміж іншого, вчений вважає особисту та ідеологічну помсту своїм опонентам [3, с. 213–214].

Важливо відмітити, що наведені вище групи причин/факторів були визначальними не лише щодо змісту політики, а й щодо її механізмів, а також особливостей меморіальної стратегії державного керівництва. Рушійні фактори державної політики можна відобразити на прикладі Таблиці 1.

Таблиця 1. Рушійні фактори політики за президенства В. Януковича

Фактори	Механізм політики – авторитаризм	Зміст політики – перегляд попереднього курсу	Політика пам'яті – радянська модель
Внутрішні	Запит на сильну й ефективну владу	Потреба відновлення соціальної стабільності	Забезпечення інтересів власного виборця
Зовнішні	Орієнтація на російські тенденції	Налагодження порушеного діалогу з Росією	Запозичення ініціатив впроваджених в Росії
Особисті	Жага до зміцнення особистої влади	Реванш за поразку на виборах в 2004р.	Особиста симпатія до радянського минулого

У сфері державної політики влада стала повторювати прорахунки своїх попередників. Замість того щоб налагодити політичний і міжрегіональний діалог, керівництво країни почало робити суто популістські кроки, які радикалізували суспільство та посилювали міжпартійне протистояння. Замість поля для проведення конструктивного діалогу, історичні дискусії все частіше перетворювались в предмет політичного шоу.

Заходи, здійснені адміністрацією В. Януковича в гуманітарній сфері, Т. Кузьо розглядає як «ідеологічну помсту», яка включала: відмову від визнання Голодомору геноцидом; зняття квоти на використання української мови в кіно, телебаченні та інших галузях культури; створення комісій для написання спільних з Росією посібників з історії для вчителів; повернення до радянського погляду на українське минуле [3, с. 214]. До цього переліку можна додати відміну рішення про надання звання Героїв України Р. Шухевичу та С. Бандері та ухвалення Закону «Про засади державної мовної політики».

Розуміння зв'язку цього закону з політикою пам'яті доводиться тим, що в Україні мовна ідентифікація населення корелюється з культурною та етнічною. Соціальна пам'ять формується в ході комунікації, тому саме мова виступає ментальним кодом для її ретрансляції. Адже для передачі повідомлення необхідно щоб і комунікант, і реципієнт використовували один і той же код.

Прийняття мовного закону значно загостило політичне протистояння в Україні, при чому навіть не стільки внаслідок суперечливості закону, як в результаті його політизації напередодні парламентських виборів. Результати опитування Центру Разумкова підтверджують, що популістський характеру мовного закону був очевидним для більшості населення. В червні 2012 р. 65,1 % респондентів (від 51,8 % в східних областях до 78,8 % в західних) були переконані, що прийняття цього закону є передвиборчим ходом Партії регіонів, і лише 24 % опитаних дотримувались думки, що він є проявом турботи про права російськомовних громадян [4].

Однак ці ініціативи не лише не вирішували економічні проблеми східного регіону (як і країни вцілому), а й дискримінувало національно-патріотичні почуття жителів західних областей, що в результаті вело до посилення розколу країни. За результатами інтернет-опитування порталу «ЛІГА.net» 44,67 % респондентів вважали, що рішення місцевих рад про надання мовам статусу регіональних, відповідно до нового закону, призведе до розколу країни. 18,58 % опитаних впевнені, що такі рішення несуть загрозу вимирання українській мові. Разом з тим 30,29 % переконані, що відповідні рішення гарантують дотримання мовних прав населення. Опитування проводилось 17–20 серпня 2012 р., тобто за тиждень після того як закон набув чинності [5]. Посилення політичного розколу країни засвідчили дзеркальні рішення місцевих рад: Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Рівненська області рішуче виступили проти закону; Харківська, Донецька, Луганська облради та Севастополь його підтримали.

Прийняття відповідного закону відбулося напередодні парламентських виборів, тому закономірно послужило інструментом для мобілізації свого електорату як владою (прихильників закону), так і опозицією (його противників). Центр дослідження суспільства з 2009 р. проводить моніторинг протестної активності в Україні. Ця аналітична організація зафіксувала, що в травні-червні 2012 р. відбулось найбільше протестних подій з початку спостереження (321 та 323 акції відповідно), абсолютна більшість з яких стосувалися саме мовного питання. У 68 % акцій взяли участь політичні партії, хоча середня кількість учасників протестів була незначною. Це свідчить про зацікавленість політиків у штучному нагнітанні ажіотажу навколо закону про мови [6]. При чому опозиція (БЮТ, «Фронт змін», ВО «Свобода», УДАР) активніше скористалась з його прийняття для мобілізації електорату. Вона намагалась підняти власні рейтинги за рахунок дискредитації дій Партії регіонів та комуністів як антиукраїнських сил. Акції протесту проти мовного закону за участю опозиційних сил та громадськості пройшли в багатьох містах України, в тому числі на Сході та Півдні.

Натомість для регіоналів його прийняття служило демонстрацією відданості власному виборцю, намагання захистити права російськомовних жителів від «небезпеки тотальної українізації» й «загрози націоналізму».

Прийняття Закону «Про засади державної мовної політики» – це лише один з численних прикладів дій влади, що викликали суспільне несхвалення, акції протесту, громадське протистояння. Найбільш помітними були наступні протести: виступи проти укладення «харківських угод», «освітній майдан», «мовний майдан», «податковий майдан», протести чорнобильців і афганців, врешті Євромайдан. Мабуть чи не єдиним заходом, який міг об'єднати країну і був продовженням попередніх здобутків, а не їх переглядом, стало проведення футбольного чемпіонату «Євро-2012». Одначе, суперечки навколо мовного питання в період турніру та передвиборча кампанія, що розпочалась після нього, знівельювали деякий позитивний ефект від його проведення.

Недоліки історичної стратегії В. Ющенко (переважання етнографізму й трагедійності національного історичного нарративу, недостатнє залучення професійного експертного знання до формування державної меморіальної стратегії) визначали об'єктивну необхідність вдосконалення цієї сфери. Натомість нова влада вдалася до кардинальної ревізії і механізму, і предмету політики пам'яті, ігноруючи або відверто відмовляючись від отриманих здобутків (актуалізації національного нарративу, вшанування жертв Голодомору-геноциду та репресій, спроб примирення української радянської й націоналістичної героїки).

Привід до перегляду результатів історичної політики попереднього керівництва був обґрунтований необхідністю утвердження наукової «історичної правди». Прямим наслідком такого підходу стала зміна формату Українського інституту національної пам'яті – перетворення його з органу державної влади в науково-дослідну установу при Кабінеті міністрів. Тим самим реалізовувались три завдання. По-перше: об'єктивна необхідність в фаховому осмисленні феномену колективної пам'яті; по-друге: можливість здійснювати контроль над «виробленням» історичного

наукового знання в стилі радянських часів; по-третє: фактичне усунення інституту від здійснення державної політики пам'яті, переведення цієї сфери в режим «ручного керівництва». Згідно «Положення про Український інститут національної пам'яті» він міг лише розробляти рекомендації для Кабміну щодо реалізації гуманітарної політики. Всі інші завдання були пов'язані з науковою та просвітницькою роботою цієї установи [7]. Для справедливості слід відмітити, що дослідні функції Інститут виконував фахово й професійно.

Безпосередні практики творення державної політики пам'яті протягом 2010–2013 рр. відзначалися односторонністю та суперечливістю. Вони чи не найбільше провокували громадянське протистояння замість того, щоб бути каталізатором примирення. Визначальними були три тенденції: ліквідація результатів національно-орієнтованої політики В. Ющенка; перешкоджання поширенню національного ганднаративу; сприяння поверненню радянської моделі пам'яті. Конкретні прояви цих тенденцій представлені в Таблиці 2.

Таблиця 2.

Ключові тенденції та прояви політики пам'яті (2010–2013 рр.)

Тенденція	Прояви
1. Ліквідація принципів та результатів політики пам'яті В.Ющенка.	<ul style="list-style-type: none"> - скасування рішення про надання звання Героїв України Р.Шухевичу та С.Бандері; - зміна статусу УІНП; - відмова від трактування Голодомору як геноциду; - скасування Дня свободи 22 листопада; - відмова вшановувати антирадянський визвольний рух.
2. Не сприяння утвердженню національної пам'яті та свідомості, протидія громадському примиренню.	<ul style="list-style-type: none"> - відміна військового параду на 20-ту річницю незалежності; - видалення з підручників історії сюжетів про Крути, Голодомор, ОУН-УПА; - ухвалення Закону «Про засади державної мовної політики»; - ігнорування ветеранів УПА, відсутність ініціатив здійснення діалогу та примирення з радянськими ветеранами.

<p>3. Повернення до радянських комеморативних практик і символів на фоні більш тісної співпраці з Росією.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - повернення військових парадів на 9 травня – триумфальність і героїзація замість вшанування жертв; - повернення терміну «Велика Вітчизняна війна» в підручниках; - негласна реабілітація сталінізму – відмова від засудження його злочинів; - відкриття пам'ятника Й.Сталіну в Запоріжжі, меморіальної дошки В.Щербицькому в Києві; - святкування річниці Стаханівського руху; - поширення військових символів суперечливого характеру: георгіївської стрічки та червоного прапора.
---	---

Найбільш промовисто про надання переваги державним керівництвом радянській спадщині над національною, свідчить проведення військового параду до 65-ї річниці Перемоги над нацизмом й відміна параду з нагоди 20-ї річниці незалежності України.

Одним з поодиноких винятків державних заходів, орієнтованих на національну історію, було завершення реконструкції музею Тараса Шевченка у Шевченківському національному заповіднику в Каневі, відкриття якого відбулось 23 серпня 2010 р. Проте, відхід від плану повернення музею первинного вигляду в результаті здійснення реконструкції в модерному стилі, та монументальний характер експозиції викликали суперечливе сприйняття з боку громадськості.

Неприхована симпатія керівництва держави до комуністичного минулого стимулювала носіїв радянської ідентичності активно виражати свої історичні почуття. Натомість ініціативи прихильників національного канону були змаргіналізовані. Відповідно на місцях меморіальна стратегія центральної влади мала неоднозначний відгос: резонування/підтримку в південних та східних областях та дисонанс/несхвалення у західних. Так, на сході та півдні: в Запоріжжі з ініціативи компартії встановлюють пам'ятник Сталіну; в Бердянську відкривається пам'ятник графу М.Воронцову; в Дніпропетровську закладається «Алея Перемоги» та споруджується пам'ятник на честь 90-річчя

створення комсомолу; у Києві відкривається меморіальна дошка В. Щербицькому. Більше того, від представників КПУ та їх прихильників протягом 2010–2011 рр. лунали заяви про необхідність встановлення пам'ятників Сталіну в Одесі, Луцьку та Києві, а також в Дніпропетровську пам'ятників В. Щербицькому та Л. Брежнєву. З'явилась пропозиція депутатів від Партії регіонів відновити в Києві пам'ятник П. Столипіну.

На заході приймалися рішення на рівні місцевих рад, що були спрямовані на віддзеркалення ініціатив центральної влади, відверто орієнтованих на радянське прочитання історії. Зокрема, такими були ухвали міських властей Львова (2012 р.) та Луцька (2013 р.) про закупівлю для міських шкіл підручників з історії львівського видання. Вони мали стати додатком/альтернативою посібникам затвердженим Міністерством освіти. Відмінністю було розкриття ряду тем, які в міністерських підручниках були відсутні, недостатньо представлені чи оцінені однобоко: бій під Крутами, Голодомор як геноцид, діяльність ОУН та визвольна боротьба УПА, дисидентство 1960-х рр., зникнення журналіста Георгія Гонгадзе, Помаранчева революція.

Міжрегіональне протистояння набуло особливого загострення у «війні символів», зокрема через використання так званого «Прапора Перемоги». Каталізатором протистояння стало прийняття Верховною радою, з подання компартії змін до Закону «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (від 21.04.2011 р.). Нова редакція зобов'язувала на 9 травня вивішувати поряд з державним знаменом червоний «Прапор Перемоги». Відповідні пункти були скопійовані з російського закону. Незабаром Конституційний суд України скасував обов'язковість використання цих прапорів на державних установах. Однак міські ради Одеси, Житомира та Севастополя на місцевому рівні постановили вивішувати копії «Прапора Перемоги» на святкуваннях 9 травня.

Натомість Львівська, Тернопільська, Волинська, Івано-Франківська міськради протягом 2011–2013 рр. неодноразово ухвалювали постанови про заборону публічного використання радянської та нацистської

символіки. Проте ці рішення щоразу скасовувались судами в частині, що стосувалась використання радянської символіки. Суперечки щодо необхідності публічного використання «Прапора перемоги» досягли апогею напередодні Дня перемоги в 2011 та 2012 рр., коли у Львові та Одесі відбулися сутички між прихильниками та противниками цього символу. Примітно, що в період президенства В. Ющенка, червоний прапор був присутній на параді перемоги в столиці. Однак тоді це не викликало жодних нарікань.

Також в квітні 2013 р. міські ради Івано-Франківська та Львова прийняли рішення про оголошення 8-9 травня Днями скорботи. Таким способом місцева влада намагалась звернути увагу на жертви війни. Подібне трактування Дня перемоги викликало шквал критики від регіоналів та комуністів, оскільки суперечило радянському героїчному нарративу.

Утримування постійної соціальної напруги та перманентного розгортання конфліктів навколо символів й оцінок минулого було необхідне для влади ще й тому, що подібні дискусії та зіткнення відвертали увагу суспільства від більш нагальних економічних та соціальних проблем. Опозиційні партії також наївно велися на відверті провокації, встряючи в безкінечні дискусії про мову чи історію.

Продукування ухвал відверто антагонічного характеру Я. Грицак розглядає як можливий стратегічний план націлений на майбутні вибори президента. Такий план передбачав максимальну радикалізацію націоналістичних сил, що привело б до виходу в другий тур виборів О. Тягнибока проти В. Януковича [8]. Тобто фактично влада намагалась повторно розіграти сценарій президентських виборів 1999 р. з протиставленням поміркованого кандидата радикальному. При чому бажаність подібного сценарію для влади була небезпідставною, що доводять результати соціологічних опитувань. Наприклад, за умов проведення президентських виборів з 2012 р. глава Партії регіонів у другому турі програвав би всім опозиційним лідерам крім представника «Свободи»: в березні 2012 р. 31,2 % опитаних проголосували б за чинного главу держави, 24,4 % – за

О. Тягнибока [9]; в лютому 2013 р. – 33,5 % проти 32,3 % відповідно [10]; в грудні 2013 р. – 30,9 % проти 30,2 % [11].

Імовірно, свідомому посиленню радикалізму в суспільстві й загостренню ситуації повинні були служити також силові заходи в час Євромайдану. Дискредитувати своїх політичних опонентів як радикалів-націоналістів перед виборцями та світовою спільнотою, а також заздальгідь «випустити пар» громадянського невдоволення – було цілком в інтересах тодішньої влади. Однак вона зробила суттєвий прорахунок у власних силах й активності громадянського суспільства.

В підсумку варто окреслити підґрунтя такої державної політики, зокрема меморіальної. Владою вона звичайно декларувалась як захист державного інтересу, доповнюючись проєвропейською риторикою навіть з вуст міністра освіти Д. Табачника. Проте в світлі подій зими 2013–2014 рр. важко повірити в державницьке мислення тодішніх керманців. З іншого боку виникає спокуса представити В. Януковича як цілковиту маріонетку Росії. На що потрібні серйозні додаткові докази. Найбільш вірогідно, що державна стратегія влади протягом 2010–2013 рр. була спрямована, в першу чергу, на забезпечення суто прагматичного інтересу – втримання і зміцнення влади та багатства, по-макіавелістськи не гребуючи жодними засобами. Відповідно, ігри з історичною пам'яттю покликані були дискредитувати опозицію, зберігати соціальну напруженість й сприяти мобілізації власного електорату. Це доводять характерні особливості державної політики пам'яті: відмова від пропагування національного гранднаративу чи проведення громадського діалогу, антагоністичний характер меморіальних акцій та їх радянсько-російська орієнтованість.

Список використаних джерел та літератури

1. Рябчук М. Українська посткомуністична трансформація: між недолугою демократією та млявим авторитаризмом. (Текст лекції 7 квітня 2010 р.) / Микола Рябчук // Політ.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polit.ua/lectures/2010/06/02/rjabchuk.html>

2. Snyder T. Who's Afraid of Ukrainian History? / Timothy Snyder [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nybooks.com/blogs/nyrblog/2010/sep/21/whos-afraid-ukrainian-history>.
3. Kuzio T. Viktor Yanukovich's First 100 Days. Back to the Past, But What's the Rush? / Taras Kuzio // Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization. – Vol. 18. – №2. – Spring 2010. – p. 213-214.
4. Дослідження: 65% українців вважають «мовний» закон передвиборчим піаром «регіоналів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/news/showNews.do?doslidzhennya_65_ukrayintsiv_vvazhayut_movniy_zakon_peredviborchim_piarm_regionaliv&objectId=232523.
5. Регіональні мови розколюють Україну. – Інтернет-опитування / ЛІГА.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.liga.net/ua/news/politics/718633-reg_onaln_movi_rozkolyut_ukra_nu_nternet_opituvannya.htm
6. Прийняття закону про мови спричинило максимальну кількість протестів за останні три роки // Центр досліджень суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/releases/30>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 74 «Про затвердження Положення про Український інститут національної пам'яті» від 31.01.2011 // Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74-2011-p>
8. Грицак Я. Нові повороти в українській політиці пам'яті / Ярослав Грицак // Захід.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?novi_povoroti_v_ukrayinski_y_polititsi_pamyati&objectId=1117515
9. Рейтинги політиків на виборах Президента. Опитування соціологічної групи «Рейтинг» (березень 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratinggroup.com.ua/upload/files/RG_ratingsUA_politicians_032012.pdf.
10. Соцопитування: Янукович програє другий тур президентських виборів // Український тиждень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/73996>.
11. Соцопитування: Янукович програє вибори всім, крім Тягнибока // Українська правда [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/27/7008686/?attempt=1>.

V. Babka

POLITICS OF MEMORY AND MEMORY IN POLITICS: UKRAINE 2010-2013

At the article it was determined the role of historical consciousness and social memory in Ukrainian political process during the presidency of Viktor Yanukovich. The features of using of historical rhetoric in the election struggle were analyzed. The increasing authoritarian tendency in the country in this period was emphasized. The manifestations of authoritarian tendencies were repressions against the political opponents. It is important that the persecution suffered by historians who have studied Stalin's repressions and the Ukrainian nationalist movement. The features of internal, external and personal factors that determined the content and the implementation mechanisms of internal policy were defined. The political nature of adopted language law has been demonstrated.

Politics of Memory of President Viktor Yanukovich began with a elimination of achievements of his predecessor Viktor Yushchenko. One of the following measures was the change in status of the Ukrainian Institute of National Memory in this period – its transformation into a scientific institution. It was represented as the need to scientific ensure of formation of national memory. In fact, the Institute was obviated from the influence of public policy and society.

At this time government rehabilitated the Soviet legacy, which made possible the emergence of the monument to Stalin in Zaporozhe. The law about «Flag of victory» caused support in the East and South and disapproval in the Western regions. Celebration various commemorative symbols caused the confrontation and civil clashes.

Holding of social tension by means of evaluating the past discussions distract attention from of urgent economic and social problems in the country. And the spread of nationalist views for the government was a tool to discredit the opposition and the mobilization of their own electorate. In general, during 2010-2013 years Yanukovich administration carried not so much the formation of national memory as the use of historical symbols and stereotypes to hold and strengthening of personal power.

Key words: historical memory, politics of memory, authoritarianism, the Soviet model of memory, Euromaidan.

W. Babka

POLITYKA PAMIĘCI I PAMIĘCI W POLITYCE: UKRAINIE 2010-2013

W artykule określi rolę świadomości historycznej i pamięci społecznej w procesie politycznym na Ukrainie w okresie prezydentury Wiktora Janukowycza. Podkreślić wzmocnienie tendencji autorytarnych w kraju w tym okresie. Ustalono cechy wewnętrznych, zewnętrznych i osobowych czynników, które decydują o treści i mechanizmów wdrażania polityki wewnętrznej. Okazały charakter polityczny przyjął ustawę językową. Transformacja przedstawił stan ukraińskiego Instytutu Pamięci Narodowej w tym okresie. Wyświetlanie kluczowych trendów i przejawów pamięci polityki publicznej. Wykazać charakter postrzegania centralnych inicjatywach pamięci w tej dziedzinie.

Słowa kluczowe: pamięć historyczna, polityka pamięci, autorytaryzm, sowiecki model pamięci, Euromajdan.